ΕΦΥΔΡΟ ΞΥΛΟ

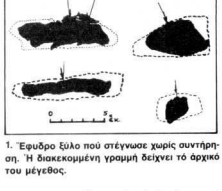

1. Ἔφυδρο ξύλο ποὺ στέγνωσε χωρίς συντήρηση. Ἡ διακεκομμένη γραμμὴ δείχνει τὸ ἀρχικό του μέγεθος.

Ὅταν τό ξύλο παραμείνει γιά μεγάλο χρονικό διάστημα μέσα σέ νερό ἤ σέ πολύ ὑγρό περιβάλλον[1], ὑφίσταται μιά μορφή ἀποσύνθεσης τῶν κυττάρων πού τό ἀποτελοῦν. Μέρος τῆς κυτταρίνης καταστρέφεται ἐνώ ἡ λιγνίνη παραμένει, διατηρώντας τή μορφή τοῦ ξύλου. Ἔτσι, βρίσκουμε στούς θυθούς λιμνῶν, ποταμῶν καί θαλασσῶν[2] ξύλινα ἀντικείμενα τῶν ὁποίων τό ἀρχικό σχῆμα ἔχει διατηρηθεῖ γιά αἰῶνες. Τό βάρος τῶν ἀντικειμένων αὐτῶν εἶναι μεγάλο γιατί ἔχουν ἐμποτιστεῖ ἀπό νερό. Ὁποιαδήποτε δέ ἀπότομη κίνηση μπορεῖ νά γίνει αἰτία καταστροφῆς τοῦ ξύλου, μιάς καί ἡ σύνθεση του ἔχει ἀλλοιωθεῖ. Τό χρῶμα του εἶναι σκοῦρο καί ἡ ὑφή του σά σφουγγάρι.

Ἡ διάσωση καί συντήρηση τέτοιων ἀντικειμένων ἀποτελεῖ τό πολύ δύσκολο ἔργο πού ἀναλαμβάνουν οἱ συντηρητές.

Τά ἀντικείμενα πού βρίσκονται στήν κατάσταση αὐτή πρέπει νά ἀνασυρθοῦν ἀπό τό θυθό τοποθετημένα ἑπάνω σέ μιά σκληρή ἐπιφάνεια καί ἀμέσως νά περιθληθοῦν μέ ὑγρασία ὥστε νά μήν ἀλλάξει ἀπότομα τό περιβάλλον τους. Πρέπει, ἀπαραίτητα, νά μεταφερθοῦν στό ἐργαστήρι συντήρησης, σέ περιβάλλον σχετικό μέ αὐτό μέσα στό ὁποῖο βρέθηκαν. Ὅταν φτάσουν στό ἐργαστήρι, ἐμβαπτίζονται σέ νερό, ὁπότε καί μελετιοῦνται, φωτογραφίζονται, σχεδιάζονται. Ἄν παραλείψουμε νά κρατήσουμε τό ξύλινο βρεγμένο ἀντικείμενο σέ πολύ ὑγρό περιβάλλον, τότε ξεραίνεται, συρρικνώνεται καί διαλύεται σά σκόνη, καί τέλος καταστρέφεται ἀνεπανόρθωτα (εἰκ. 1).

Τό ἔφυδρο ξύλο μπορεῖ νά διατηρηθεῖ σέ νερό (στό ὁποῖο κατά προτίμηση προσθέτουμε κάποια ἀντισηπτική οὐσία) ἀλλά, βέβαια, ἔχει περισσότερο ἐνδιαφέρον νά κρατηθεῖ τό ξύλινο ἀντικείμενο στεγνό, στόν ἀέρα, ὅπως ὅταν κατασκευάστηκε. Πῶς ὅμως νά στεγνωθεῖ χωρίς νά καταστραφεῖ; Δύο εἶναι οἱ κύριες μέθοδοι πού χρησιμοποιοῦνται γιά τό σκοπό αὐτό.

Σύμφωνα μέ τήν πρώτη μέθοδο τό νερό πού ἔχει ἐμποτίσει τό ξύλο, μπαίνοντας στούς πόρους του, ἀντικαθίσταται μέ κάποιο ὑγρό πού στή συνέχεια στερεοποιεῖται καί ἐμποδίζει τή συρρίκνωση τοῦ ξύλου ὅταν αὐτό στεγνώσει (διάλυμα στυπτηρίας σέ ζεστό νερό). Ἡ δεύτερη μέθοδος συνίσταται στό νά στερεωθεῖ τό «ξύλο» (ὅ,τι ἔχει ἀπομείνει ἀπ' αὐτό) τόσο καλά πού, ἀφοῦ φύγει τό νερό ἀπό μέσα του, νά μή σπάζει (διάλυμα ἀλκοόλη - αἰθέρα καί ρητίνη).

Τό καταπληκτικότερο ἐπίτευγμα στόν τομέα τῆς διάσωσης καί συντήρησης νευαγίου ἔχουν κατορθώσει οἱ Σουηδοί εἰδικοί μέ τό πλοῖο Βάζα (Wasa). Τήν Κυριακή 10 Αὐγούστου 1628 στό λιμάνι τῆς Στοκχόλμης βούλιαξε τό Wasa πρίν προλάθει νά κάνει τό πρῶτο του ταξίδι. Παρόλη ὅμως τήν ἀτυχία του τό Wasa ἔγινε ὀνομαστό χάρη στή δεύτερη φάση τῆς ζωῆς του: Τό 1958 ξεκίνησε ἡ προσπάθεια νά ἀνασυρθεῖ τό ναυάγιο ἀπό τά 33.5 μέτρα βάθος πού βρισκόταν. Τό 1959 ἀνασύρθηκε κατά 15 μέτρα, τό 1960 ἔφτασε στήν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Τώρα τό Wasa βρίσκεται σ' ἕνα μουσεῖο, εἰδικά κατασκευασμένο γι' αὐτό, ὅπου οἱ ἐπισκέπτες μποροῦν νά τό θαυμάζουν καί οἱ συντηρητές νά συνεχίζουν τίς ἐργασίες τους[3] (εἰκ. 2).

Πολλά ἄλλα ναυάγια διαφόρων ἐποχῶν ἔχουν διασωθεῖ καί συντηρηθεῖ ἀλλά εἶναι κάπως ἀποσπασματικά. Στόν ἑλληνικό χῶρο ἔχουν μελετηθεῖ μόνο ἀρχαῖα καί θυζαντινά πλοῖα, ἐνώ τά ναυάγια τοῦ 1822 μένουν ἀκόμη ἀνεξερεύνητα.

Σημειώσεις

1. Ἔφυδρο ξύλο μπορεῖ νά προέρχεται ἀπό: λίμνες, ἕλη, πηγάδια, θούρκο, ποτάμια, θάλασσες, καταποντισμένα δάση, ναυάγια ἤ καί κτίσματα μέσα στό νερό ὅπως πιλοτί (π.χ. στή λίμνη Καστοριάς) ἤ προβλήτες.
2. Τά ξύλα πού βρίσκονται στή θάλασσα παρουσιάζουν μιά πρόσθετη δυσκολία στή συντήρησή: Τήν ὕπαρξη ἀλάτων.
3. Ἡ ὑγρασία, στό μουσεῖο, εἶναι πολύ ὑψηλή καί γιά πολύ καιρό τό πλοῖο καταβρεχόταν συνεχώς μέ διάφορα διαλύματα, προκειμένου νά ἀποφευχθεῖ ἡ ξήρανση, συρρίκνωση καί κονιορτοποίηση τοῦ ξύλου.

2. Τό Wasa πάνω σέ μιά πλατφόρμα ἀπό τσιμέντο τή στιγμή πού τό τραβοῦν στή στεριά. Τό πλοῖο ἔχει ἀκινητοποιηθεῖ χάρη σ' ἕναν ἀλουμινένιο σκελετό πού ἐνσωματώθηκε στό μουσεῖο.